

Fra Mario Jurišić

AFRIKA DANAS (4)

U dosadašnjim priložima ovoga napisa obrađeno je slijedeće:
I. **Opći pogled na afrički kontinent**; II. **Afrikanizacija Crkve** (SB, 1-1980, 77-89); III. **Muslimani i kršćani u Africi**; IV. **Veliki prijatelji muslimana** (SB, 2-1980, 170-180); V. **Trpeća Crkva u Africi** (SB, 3-1980, 283—293).

VI.

POKRETAČI KRŠĆANSKIH ZAJEDNICA

Vrlo gorući problem današnje Afrike jesu katehisti. Oni su potrebni afričkoj Crkvi kao i misionari. Nenadomjestivi su u evangelizaciji nekršćanskog svijeta. Uspjeh neke misije ne zavisi samo o sposobnosti i broju misionara nego i o broju zaposlenih i sposobnih katehista.

Drugi vatikanski sabor nazvao je katehiste *»zaslužna četa«* priznajući da oni, *»prožeti apostolskim duhom, uz velike napore doprinose izvanrednu i u svakom pogledu potrebnu pomoć za širenje vjere i Crkve«* (AG 17).

Dužnosti katehista

Prva i najglavnija dužnost katehista jest poučavanje o Radosnoj vijesti, a to im i samo ime znači. Međutim, ima još mnogo stvari koje se bez katehista ne mogu ni zamisliti. Oni su voditelji kršćanskih zajednica, poučavaju katekumene, brinu se za molitvene zborove, za siromahe, posebno za razvoj kršćanske zajednice, izmiruju zavađene kršćane, često predstavljaju zajednicu pred mjesnim vlastima i predstavnicima drugih religija... Moglo bi se reći da su katehisti preuzeli skoro sav pastoral u svoje ruke, osim ispovijedi i Euharistije. Stoga bi bez njih evangelizacijsko djelo izgubilo mnogo na svojoj prodornosti i jačini.

Kardinal P. Zoungrana, nadbiskup Uagadungua u Gornjoj Volti, jednom je nagovijestio: *»Sutrašnji katehist sudjelovat će sve više u*

svim poslovima članova svoje zajednice, koje je nekada kao predstavnik morao činiti sam svećenik. Sve će se više od njega tražiti da bude pokretač i koordinator različitih pastoralnih djelatnosti, te da pomaže svim krštenim osobama da slobodno odgovaraju na sve poticaje Duha Svetoga.» Ovdje bi lijepo stajale i riječi još jednoga kardinala, koji ne radi u Africi nego u Južnoj Americi, ali koji ima iste probleme. To je kard. Lorscheider, nadbiskup Fortalezze. On naime veli: *»Pobuđuje velike nade činjenica da laici prihvaćaju svoje specifične dužnosti u Crkvi, u svijetu, jednako odrasli kao i mladi.*» I zaista je utješno, ako Afrika sutra ostane bez misionara, ili ako bude nestašica domaćeg klera, katehisti će nastaviti Kristovo djelo, iako glavna svrha katehista nije zamjena misionara nego pokretanje i animiranje kršćanske zajednice.

Vrste katehista

U raznim misijskim područjima postoje i razne vrste katehista. Oni se razlikuju prema poslovima koje obavljaju, prema obiteljskom položaju (oženjeni, neoženjeni), prema službenom poslanju sa strane biskupa (kanonsko poslanje), prema trajanju službe (stalni, privremeni) prema naobrazbi (specijalizirani, obični), prema nagrađivanjima koja im se daju ili osobnim primanjima.

O svakoj pojedinoj vrsti trebalo bi posebno govoriti. Koncil međutim razlikuje samo dvije vrste katehista: zvanični katehisti s punim radnim vremenom, kojima je podijeljena kanonska misija, koji su školovani za tu službu i koji su plaćeni, te »pomoćni katehisti« (AG 17). Ovih drugih, tzv. pomoćnih katehista, ima više. Oni predsjedaju na molitvenim sastancima te poučavaju katekumene i krštenike. No, i jedni i drugi rade više iz ljubavi nego radi dobitka. Otac Ernest Calderola iz Mozambika kaže: *»Katehisti se zadovoljavaju da više rade iz ljubavi prema Bogu nego za plaću. Točnije, 70% njih rade iz ljubavi prema Bogu, a ostali za plaću.*«

Biranje katehista

Nije lako postati katehist. Ne može to biti svatko. Katehist mora biti dobar i pošten čovjek, ugledan, upućen u vjerska pitanja, spreman na žrtvu, svjedok Evanđelja, i to svakodnevno. Na srcu mu moraju biti svi članovi zajednice. On se mora brinuti za materijalni i duhovni rast svoje zajednice. Međutim, kršćanska zajednica ipak zahtijeva da katehisti budu u prvom redu duhovni vođe. Oni moraju biti puni žara i ljubavi u izvršavanju svojih dužnosti. Moraju biti ponosni na svoje zvanje koje je staro 2.000 godina. Njihovi su preci bili Akvila i Priscila. Sv. Pavao ih je nazvao svojim *»suradnicima u Kristu*«. Njihova je dužnost surađivati, i to velikodušno, s misionarima. Takvi ljudi puni

Božjeg duha mogu biti katehisti, Njih obično biraju sami članovi zajednice i određuju ih u službu svećenicima, ali opet uz pristanak cijele zajednice. Njihov besprijekoran život siguran je temelj na kojem se gradi njihov katehetski rad.

Naobrazba katehista

Još nismo dovoljno svjesni kako je potrebna što veća naobrazba katehista. Na Drugom vatikanskom saboru afrički su biskupi o tome živo raspravljali. Svi milodari koji se Africi daju za gubavce, misionare, za gladne, za misijska zvanja, katekumene i krštenike, za gradnju crkava... lijepe su i plemenite stvari, ali se ni jedna od njih ne može usporediti s uzdizanjem i naobrazbom katehista.

Većina tih ljudi imaju malu naobrazbu. Mnogi su završili samo nekoliko godina osnovne škole. Uvijek je skoro razlog financijske naravi. Potrebno je dosta novaca da bi ti ljudi stekli jednu izvjesnu kulturu.

U svijetu postoje razni centri koji pomažu tu stvar. Najpoznatije je »Adventsko djelo za katehizaciju«. Ono ne samo da osigurava sredstva za stipendiranje katehista nego skuplja i sredstva za tiskanje kateheza i knjiga, za kupovanje audiovizuelnih sredstava... Zadnje vrijeme, baš zalaganjem dobročinitelja iz Zapadne Evrope i USA, mnogi katehisti su stekli specijaliziranu naobrazbu. Tako su nastali instituti u Kinšasi (Zair), Butareu (Ruanda), Abidjanu (Obala Slonovače), Gabi (Uganda) itd. Bez tih instituta teško bi prolazila afrička Crkva. Zato biskup Severin Abdon Potani iz Zambije (Solwezi) veli: »Da bismo raširili Evanđelje, a posebno da bi prelaznici s poganstva odbacili svoje običaje i animističko shvaćanje, potrebni su nam dobro pripremljeni katehisti. To me je potaklo da otvorim školu za njih. Već su se pokazali veliki i pozitivni plodovi te škole.« Osim spomenutih instituta, postoje i mnoge dijecezanske i interdijecezanske škole za katehiste. U Africi ih ima preko 100.

Naobrazba katehista je veoma važna. To je danas jedna od glavnih briga Crkve u misijama. Ako su katehisti »desna ruka« misionarima, onda nije nevažno kakva je to ruka. Ako su oni »pokretači kršćanskih zajednica«, onda nije svejedno kakvi su to pokretači. Ako su oni budućnost Afrike, onda nije nebitno kakvi će biti oni koji će možda najviše pridonijeti budućnosti kršćanstva na tom kontinentu.

Katehisti u pojedinim državama Afrike

U Zambiji postoje dvije vrste katehista. Jedni su oni koje su misionari naučili čitati i pisati. Oni poučavaju djecu, predmole, vode pjevanje... Znaju katekizam napamet. Njima misionari daju mjesečnu

plaću, više simboličnu nego stvarnu. Drugi su završili školu i dvogodišnji katehetski tečaj. Ovi su bolje plaćeni, a plaćaju ih misije u kojima djeluju.

U Obali Slonovače katehisti su veoma aktivni. Škole su uglavnom siromašne. Ovdje, kao i u drugim zemljama Afrike, uloga katehista nije samo religioznog nego i kulturnog karaktera. Oni i najčešće taju Evandjelje i opismenjavaju narod. Svima poručuju: *»Da imamo knjiga, školskog pribora, papira..., bilo bi mnogo lakše«.*

U Zairu valjda su katehisti potrebniji nego igdje. U toj zemlji broj kršćana raste naglo iz godine u godinu. Katekumena ima na desetke tisuća. Svećenika domaćih i stranih nije dovoljno, pa katehisti na leđima nose glavni teret. Zapravo, tu je misionarima glavna dužnost poučavati katehiste, a ovi idu po selima poučavati narod. Ali, većina zairskih katehista ima samo nekoliko godina osnovne škole. Naobrazba im je vrlo mala. U zadnje vrijeme posvećuje im se veća pažnja, a u Kinšasi je otvoren i institut za njihovu naobrazbu.

U Ghani, gdje djeluju mnogi katehisti i gdje se očekuje procvat kršćanstva upravo njihovom angažiranošću, Ivan Pavao II. je u svojoj homiliji 9. svibnja 1980. u Kumasi, nekadašnjem glavnom gradu velikog kraljevstva Ašanti, rekao: *»Zahvaljujem ovim domaćim ljudima koji poznaju prilike i mentalitet svojih naroda pa tako daju veliki prinos izgrađivanju katoličke Crkve u Africi. Budućnost evangelizacije Afrike ovisi o valjanoj duhovnoj, doktrinalnoj i ljudskoj formaciji katehista, tj. katoličkih laika, posebno zauzetih u apostolskom, sakramentalnom i liturgijskom životu Crkve.«*

U Tanzaniji, gdje i država želi nešto poput Crkve, katehisti su vrlo aktivni i ponosni na svoj posao. Jedan od njih, Bezimeni, veli: *»Kao Afrikanac građanin sam države Tanzanije, a moji roditelji su kršćani od najranijeg datuma. Moje ime? Nije važno! Ako dođete u Tanzaniju, prepoznat ćete me. Ponosan? Gledajte me u oči, vidjet ćete da sam ponosan na svoje zvanje.«*

U Gornjoj Volti mnogo se radi da bi katehisti zauzeli odgovornu ulogu u evangelizaciji te zemlje. Jedan od njih je Šimun-Alfred Ki-Zerbo. Ima 100 godina, a već je 60 godina katehist. Primljen je i u audijenciju kod pok. pape Pavla VI. Uvijek je bio primjeren kršćanin, nepokolebljiv u vjeri, velikodušan, gradio crkve, mirio okršaje među plemenima. Oženjen je i ima osmero djece. Jedan mu je sin profesor na Sorboni u Parizu. U audijenciji kod Sv. Oca ne zna se tko je bio sretniji. Sveti Otac je naglasio dužnost službe katehiziranja i podijelio blagoslov njemu, njegovoj obitelji, njegovoj zemlji i cijeloj Africi. Starac je tada progovorio: *»Kad dođem u Gornju Voltu, reći ću svojim katehistima: vidio sam izvor, vrelo kršćanstva. Nije mi žao da*

sam toliko radio kao katehist. Uvjeran sam da se nalazim na pravom putu spasenja, na putu koji vodi k Bogu.»

Ovdje smo spomenuli samo neke zemlje i u njima velikodušni rad katehista. Katehista, međutim, ima i u svim drugim zemljama Afrike u kojima ima kršćana.

Sadašnje stanje

Biskupska sinoda u Rimu raspravljala je 1977. godine o katehizaciji. Najviše se govorilo o katehizaciji u misijskim područjima. Kardinal A. Rossi iznio je podatke prema kojima ima 141.000 katehista. Od toga 14.000 ih djeluje s punim radnim vremenom, 35.000 s organiziranim radnim vremenom, a 92.000 ima dobrovoljaca.

Za naobrazbu tih ljudi osnovano je 230 centara. Kardinal je naglasio da je Papinsko misijsko djelo za širenje vjere dalo 6 milijuna dolara za katehiste i da je u Rimu počeo djelovati novi institut za naobrazbu ravnatelja škola za katehiste u misijama.

Točnih podataka nemamo za Afriku, ali sigurno da ogromna većina katehista otpada upravo na pedeset afričkih zemalja.

Zaključak

Ivan Pavao II. na svom putu po crnom kontinentu podijelio je nagradu Ivana XXIII. za mir šestorici afričkih katehista, po jednome iz svake od šest zemalja što ih je posjetio na svom apostolskom putu. Bilo je to na velikom sportskom stadionu u Kumasi, gore spomenutom gradu u Ghani. Obrazlažući dodjelu nagrade afričkim katehistima papa je rekao: *»Neki katehisti, osobito u teškim okolnostima, trpjeli su tjelesno i moralno u obrani svoje vjerske slobode, pokazujući tako svojim životom da su odnosi čovjeka s Bogom i sloboda javnog ispovijedanja vjere autentični temelj mira.»*

Nešto se novoga događa. Prema riječima pariškog kardinala Francois Marty-a, dolazi vrijeme kad će laici zauzimati značajno mjesto u odgovornosti za Crkvu. Čini se da je u Africi već to prisutno.

VII.

BAZIČNE ZAJEDNICE U AFRICI

Ova je tema usko povezana s onom prethodnom o katehistima, jer su katehisti predvodnici u tim malim skupinama ljudi. U zadnje vrijeme mnogo se govori o problematici bazičnih zajednica u Africi. Oz-

biljno se počelo govoriti o toj temi 1976. godine kad su biskupi Istočne Afrike (Kenija, Uganda, Tanzanija, Ruanda, Burundi) kazali: *»Sustavno stvaranje malih kršćanskih zajednica treba biti ključ pastoralnih prioriteta u godinama koje dolaze.«*

Ta je izjava biskupa Istočne Afrike naišla a plodno tlo. Ona je bila kao odapeta strijela koja je poletjela na sve strane crnog kontinenta. Istina, bilo je i prije pokušaja stvaranja tih zajednica, ali njihov zamah počinje zadnjih godina. Godine 1970. među temeljnim odlukama biskupije Kinšasa nalazi se i ova: *»Nužno je razvijati bazične zajednice tamo gdje one postoje, a na drugim mjestima ih treba stvarati, da bi se odgovornost mogla povjeriti laicima.«*

Rasplamtjela vatra

Danas se ne može govoriti o kršćanstvu u Africi ako se ne govori o bazičnim zajednicama. One postoje svugdje gdje postoji kršćana, posebno u Zairu, Zambiji, Kamerunu, Gornjoj Volti, Angoli, Mozambiku, Senegalu, Tanzaniji, Keniji, Burundiju...

Crkva u Senegalu je zacrtala plan od 1978. do 1982. godine, a taj plan glasi: *»Promicanje kršćanskih zajednica po mjeri čovjeka koji trebaju biti znak i kvasac cjelovitog razvoja.«*

Biskup zairske biskupije Kindu, mons. Onyembo Lomando, kaže: *»Mi u biskupiji Kindu prakticiramo ima već više godina pastoralni rad putem bazičnih kršćanskih zajednica. Afrikanci su dugo vremena gledali na religiju kao na nešto o čemu treba voditi brigu papa, biskupi i svećenici. Kršteni Afrikanci su išli u crkvu, ali se nisu mogli uživjeti u činjenicu da je religija nešto njihovo. Zato je glavna tema na konferenciji biskupa Afrike na Madagaskaru (1974.) bila, kako bi se izlječila ta predrasuda afričkog čovjeka. Dogovoreno je da se provede praksa pastve putem bazičnih kršćanskih zajednica. Mi smo u Zairu (mojoj biskupiji) razdijelili kršćanske zajednice na male grupe od 12 osoba. Svaka grupa bira svoga pročelnika, koji sebi izabere predstavnike grupe. Oni zajednički planiraju rad i rješavaju poteškoće s kojima je suočena kršćanska zajednica.«*

Vođa Crkve u Zairu kard. Malula kaže: *»Jučer su strani misionari kristijanizirali Afriku, a danas je zadatak afričkih kršćana da afrikiniziraju kršćanstvo. Postojeće župe treba razdijeliti u male zajednice po mjeri čovjeka.«*

Nabiskup Makarakiza iz Burundija svu je svoju brigu stavio na te zajednice. On veli: *»Bazične su zajednice u Burundiju veoma aktivne. Još da imamo financija pa da plaćamo katehiste i da ih školujemo!«*

Kardinal Otunga iz Kenije (Nairobi) kaže: *»Sve što koristimo služi za izgradnju bazičnih zajednica koje bi trebale jačati temelj naše Crkve u Keniji. Te su jedinice formirane u okvirima pojedinih župa. One se*

sastaju u određeno vrijeme na sastanke na kojima se pretresaju poteškoće s kojima se susreću, pronalaze najbolje putove evangelizacije i pristup nekršćanima, priređuju molitvene sastanke s određenim nakanama.«

To su samo neke izjave predstavnika Crkve u pojedinim zemljama. Iz njih se vidi da je točna izjava Ivana Pavla II. prije njegova polaska u Afriku: »Idem da odgovorim svojem poslanju sveopćeg služenja i da se osobno susretnem s pastirima i vjernicima tih cvatućih zajednica, koje — već dulje vrijeme osvjetljene vjerom Krista Gospodina — očituju otvorenost dahu Duha Svetoga.«

Cilj svih tih zajednica nije njihov broj, nego prihvaćanje oblika društvene, pa i političke strukture svoga kraja. Negdje ih ima u skupinama 10—15, negdje 100, u Tanzaniji 100 — 150, a u Burundiju svaka zajednica okuplja kršćane jednoga brežuljka: bazičnu, zemljopisnu i ljudsku jedinicu.

Dakle, bez obzira na brojne razlike, te zajednice imaju zajedničke točke. Na prvom mjestu skoro se sve odnose, manje-više, na tradicionalnu afričku obitelj, tj. na veliku obitelj, klan, koji uključuje ujake, rođake, nećake... U Zairu riječ »dibundu«, koja se upotrebljava za kršćansku zajednicu, na kikongo jeziku znači »obiteljsku skupštinu«. U Tanzaniji »jamaa« na kiswahili jeziku ima isto značenje, a tako i u drugim zemljama Afrike.

Zašto bazične zajednice?

Potrebno je spomenuti da je uspostavljanje bazičnih zajednica još »na probi«. Povijest, a možda i skora budućnost, pokazat će ispravnost toga puta. Ipak, već se sada vide veliki razlozi za uvađanje takvog načina življenog kršćanstva.

Prva i najvažnija stvar jest uključivanje laika u život Crkve. Svaki član zajednice treba da nešto znači u toj zajednici, jer svaki je zadužen za neku ulogu: molitvu, skrb za siromašne, briga za bolesnike, pjevanje, veza s drugim ljudima, nekršćanima...

Drugi je sigurno važan razlog tradicionalistički način življenja Afrikanaca, kod kojih su plemena i obitelj bili temelj naroda. Na taj način Afrikanci žive svoje kršćansko zajedništvo u obiteljskom duhu pomoću tih zajednica. To je jedina ograda da se oslobode pretjeranog individualizma i egoizma, i da dobiju smisao za kršćansko zajedništvo.

Budućnost bazičnih zajednica

Što će se na kraju dogoditi? Hoće li se ostvariti sumnje nekih crkvenih dostojanstvenika da se u tome pretjeruje? Povijest će kazati svoje.

Sada pak većina biskupa to prihvaća s oduševljenjem, ali ima ih, iako mali broj, koji na to gledaju s dozom pesimizma, pa zato u nekim zemljama i nema tolikog zamaha i oduševljenja za bazične zajednice.

Ipak, ovaj »fenomen« zadnjih je godina zahvatio i zapalio Afriku. Ove »žive kršćanske zajednice«, »bazične zajednice«, »zajednice po mjeri čovjeka«, pobuđuju uvelike nadu. Pitanje je tko se u koga ugleda: Ili Crkva u državu ili država u Crkvu, jer tih stvari ima i na državnom planu. Specifičan je za to primjer Tanzanija, u kojoj je predsjednik Julijus Njerere uvjereni katolik, a koji želi seljake organizirati u skupine da bi lakše živjeli. Istina je ovo: gdje kršćani ozbiljno shvaćaju svoje kršćanstvo u tim kršćanskim zajednicama, država na mnogim mjestima također uviđa da treba nešto mijenjati.

Zaključak

Nekoliko minuta prije nego je zauzeo mjesto u avionu da odleti iz Afrike za Rim, papa Ivan Pavao II. rekao je nadbiskupu Abidžana i ostalim biskupima Obale Slonovače.

— *Mogu vam reći da me ovdje spopada određena nostalgija duboko u mom srcu.*

— *Kakvu nostalgiju osjećate?* — upita ga jedan nadbiskup.

— *Što sam vidio zajednice pune života, pune oduševljenja i maštovitosti, i što to sve sada moram ostaviti. Maštovitost je jedna krepost na koju se vrlo malo pazi.*

U Afriku treba donijeti Evandjelje, i to što prije. Afrički narodi trebaju Krista. Koliko zabluda i ropstva unesoše tu razne ideologije. Koliko se praznovjerja nagomilalo u duboku i bogatu religioznost, ali još dovoljno ne pročišćenu utjelovljenom Riječi. Crni je kontinent proljeće naroda i proljeće kršćanstva. Zar »bazične zajednice« nisu, možda, ponovno oživljavanje prvih kršćanskih zajednica? Ivan Pavao II. rekao je: »*Duboko cijenim bogatu religioznost afričke duše. Ona se ne smije zapostaviti, nego pročistiti, uzdići i okrijepiti.*« Možda je to baš ovaj trenutak. Treba počekati.

PITANJA PRIJE ISPOVIJEDI

Njemački župnik Anton Kner napisao je desetak knjiga s područja pastoralne službe. Godine 1974. izašla je njegova knjiga pod naslovom: **Alle suchen Versöhnung.** Na kraju (str. 94 — 97) iznosi pred čitatelja nekoliko značajnih pitanja prije ispovijedi, ali dodaje da to nije uobičajeni ispit savjesti, nego samo da doprinosi nešto za nadopunu tog ispita. Zanimljiva su pitanja, pa ih donosim u hrvatskom jeziku:

U što se u svom životu pouzdajem: u svoje sposobnosti, veze, radnu snagu, uglađenost ili pobožnost?